
ПРОГЛААС

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет “Св. св. Кирил и Методий”

кн. 2, 2009 (год. XVIII), ISSN 0861-7902

ИНТЕРВЮ

ВЪВ ВЕЛИКОТЪРНОВСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ ДОЙДОХ С ОГРОМНО ЖЕЛАНИЕ И МНОГО НАДЕЖДИ

**(интервю на доц. Мария Ангелова-Атанасова
с проф. дфн Людвиг Селимски)**

М.А. Уважаеми професор Селимски, давам си сметка, че макар отдавна да се познаваме като колеги, работили и в една катедра, а сега и по общ научен проект, всъщност много малко неща зная за тебе и се радвам, че 70-годишният ти юбилей е добър повод да поискам съгласието ти за по-подробна информация по ред въпроси. Първият, който отдавна ме вълнува, е как така синът на земеделци е избрал попрището на филолог?

Л.С. И от техника съм се увличал, и медицина е влизала в сметките, но в един последен момент надделя учителството. То е било и първото ми желание. Баща ми се трудеше на своя земя, но от работа не беше прекарвал и прага на кръчмата. В детския ми свят друг тип човек ми харесваше: свещеникът. Не исках да съм като тате, а като отец Леон (от. Тимотей). Бяха сторени и първите стъпки натаък – бил съм министрант, помощник при отслужване на литургията. Но това скоро рухна. Най-напред – на вероучение в църквата не можеше да се ходи. После затвориха свещениците – вече нямаше и Бог. На мястото на „домина” в малкия ми свят се настани учителката, после учителят – толкова различни, а все съм искал да бъда като тях. След училището в Житница (1953) щял съм да поема към колежа в Пловдив. Но и него вече бяха го затворили. Оставаше ми най-близкото средно училище, в Хисаря, на 14 км. Дотам се простираха

финансовите ни възможности, както и на повечето съученици. Но аз и тук се оказах късметлия – при учители, които уважавах и обикнах. Искаше ми се като тях някога да стана, повече като някои тях, отколкото като онези на село. И това ме насочи към Софийския университет. Макар че е имало още една възможност...

М.А. Защо се казваш *Людвиг*? А защо *Селимски*?

Л.С. А-а-а, въпроси с повишена трудност.

Първия въпрос ми зададе при постъпването ми в СУ и Св. Иванчев, за да потвърди предположението си, че може би съм павликиянин – с диалектоложкия термин, или за да избегне „католик“ (4–5 години след разгрома на църквата). Същият въпрос отклони в друга посока – към павликиянското минало на българските католици – разговора с П. Русев, Ив. Гълъбов и Н. Ковачев (на конкурса ми за асистент във ВПИ).

Ах, това име! Където и да съм бил по-далече от Пловдивско, все е било повод за разговор пред мене, или – коментар зад гърба ми. Но няма да го пустосвам като Енвер Х. Х., приятел и колега от Шуменско, за натрапеното му през 1984–1985 г. друго име, което трябваше да замени неговото истинско. И, да ти кажа – колкото и невероятно да изглежда – благодарение на това име попаднах в СУ. С друго име можех да се окажа и... във Военноморското училище във Варна. Мечтаех за СУ, но – при всички ми оптимизъм – не можех да си затварям очите пред мизеруването в Хисаря, а нямаше изгледи

в София да е по-добре. Затова, когато един ден в гимназията дойде за среща с донаборници капитан от Военното окръжие и аз и Франц Й. Й. се писахме кандидати, помислих си, че ми се е усмихнало щастие. Уви, *Франц* и *Людвиг* не ги повикаха на преглед, да се види – читави ли са и стават ли за морски офицери. А името ми не е избрано като модно. Като осмо дете, кръстен съм на дядото на мама, „на деда *Ладувцка*”. А *дедо Ладувцк(о)*, от итал. *Lodovico*, е бил на поклонение в Рим. Име традиционно, но по католическа традиция, установила се в началото на XVII в. в няколко села в Пловдивско и в Пловдив, и в Свищовско и Никополско – сред бивши павликяни. Итал. *Lodovico* е преобразено в местния говор на *Ладувцк(у)*. През XX в. се утвърждава в документи и немският облик *Людвиг*, с който – по руско книжовно влияние – съперничат *Людвиг* / *Люд(о)вик* (с *лю-* за европейско *lu-*).

А защо *Селимски*? Всъщност, *Селимов*. А *Селимски* дойде като псевдоним, подсказан ми от проф. Ив. Гълъбов – така се обръщаше към мене. Като учител в турско село в Шуменско ме вземаха за „свой”, за „дъонме” (обърнат на ислям). Хазайката в Шумен използваше бащиното ми *Петров* – не ѝ се щеше квартирант потомък на *Селим*. А тур. *Селим* в селото през XVIII в. е било прякор. В най-старата *Liber baptisatorum et mortuorum* (Книга на кръстени и умрели) срещу *Selim* в полето, наред с *Topal*, *Cialak* ‘Чалък’ и др. – очевидно прякори – се чете *Petar Gezzov Penov*. В следващите десетилетия няма поле с прякори *Selim*, *Topal*, *Cialak*, а се явяват вече фамилии *Selimov*, *Topalov*, *Cialakov*... Защо този *Petar* etc. е получил прякор *Селим*, не съм уточнил. Но са известни случаи (и в Македония) купувачи къща или двор да получават като прякор името на бившия собственик-турчин. В селото *Селимовци* са много.

М.А. Как избра имената на децата си? А за внуците някой пита ли те?

Л.С. Сина си кръстих с хубаво славянско име. На моя учител *Светомир Ивачнев*. Доста късно го разбра. Приятно му стана. Било втори такъв случай.

Дъщерята дойде по-късно. Вече бях набрал смелост – дадох ѝ ярко маркирано католишко име, но не посмях да е името на мама (*Цецилия*), а на моя патрон в Полша – *Франциск Славски*.

Относно внуците – не съм давал мнение, не съм се намесвал.

М.А. Каква роля е изиграла католическата ти принадлежност за филологическите ти интереси – имам предвид известния факт, че католиците у нас общо взето са по-добре информирани за християнството.

Л.С. Да, така е. След изваждането на вероучението от училището много молитви, понятия, събития и имена от Новия завет се научаваха при свещениците в църквата. А когато бяха затворени по затвори и концлагери, на християнство децата се учеха вкъщи. Основите съм запомнил още от мама. Не можеше да чете и пише, но много неща знаеше наизуст. За моето изграждане първа роля са изиграли молитвите като художествени текстове, а катехизисът – като норма за поведение и ценностна система. И част от знанията ми по латински са от литургиите, в които съм се вслушвал, и от „стажа” ми като министрант: заучавал съм текстове, представляващи реплики на четените от свещеника. По-късно дойде „откриването” на връзката между латинските думи и променените френски, и по-малко отдалечените италиански, румънски и т.н.

М.А. Какви спомени имаш от детските и ученическите си години?

Л.С. Сигурно съм бил много малък, когато за първи път съм виждал хора, облечени по-иначе, и съм слушал да говорят не като нас. Близо до нас имаше дарак. Идваха и от горните села (Ново и Старо Железаре, Паничери и др.) да влачат вълна или памук. Набиваха ми се в очи пъстрите им носии – престилки, поли, чорапи, кърпи – в ярки топли багри. В селото жените отиваха пременени в нови дрехи на църква в неделя. Но в тъмни цветове – само кърпите бели. Така младите ходеха и на хорото. На „горноселците” и говорът им беше различен от нашия – и по граматични форми, а особено в звуково отношение. От малък съм запомнил и антиномията *българи и католици* (другите – и ние), а ми беше ясно, че е на верска основа. По-късно щях да разбера, че е от векове. Макар и не първично, различието по вяра е станало определящо – павликяните, от XVII в. католици, от столетия затворени за контакти с другOVERЦИТЕ-СЪНАРОДНИЦИ, се отличават ярко по говор, култура, носия и пр. от православните наоколо, а католическите села минимално се разминават едно от друго, както и пловдивските като цяло от онези в Никополско и Свищовско.

М.А. От богатото ти творчество бях най-впечатлена от книгата ти за християнските имена на католиците. Кога реши да я напишеш и колко дълго си работил над нея. Може би тя е най-любимата ти рожба?

Л.С. Привикнал още на село към някои закономерни различия между говорния (у дома и на пътя) и книжовния (в училището) облик на едни и същи думи, в Хисаря се оказах в обкръжение от други

говори (в това число и македонски у някои съученици от Черничево). Бях се озовал и в море от други имена. Съучениците ми пък се чудеха на нашите. И през ум не ми е минавало, че тези различия ще ми станат обект на научни занимания. А откак се помня датират в паметта ми като даденост идентификации на варианти на много имена, оказали се загадка за специалистите, като женското *Чула* и *Цецилия*, в които е общо само *л*, или мъж. *Чину* („по градски” *Чено*) и *Франц*, които свързва само *н*, което обаче в *Чину* / *Чено* е от суфикса *но*. С навлизането в света на науката за езика, връзките между много от вариантите започнаха да стават ясни. До някои обаче съм стигал бавно и в резултат на специални усилия. А „Християнските имена...” наистина е „любима рожба”. И доц. П. Радева ми е казвала, че е „написана с много любов”. Много Ви благодаря – и на Пенка, и на тебе – за тази оценка. Тая книга е най-здравата ми връзка с корените. И е написана, бих казал, на един дъх, както някои статии – реплики или полемики. Та тя в по-голямата си част е полемика – с предшествениците, доколкото в речниците им (Илчев 1969 и Ковачев 1995), бяха попаднали имена от този тип. При наличие вече на някаква теза за дадено име, аз обосновавах антитеза. Ако не е било така, щял съм – подобно на Й. Заимов – да мисля, че те, като чужди в славянския език, едва ли заслужават внимание. А, слава Богу, нямаше го вече и „синдромът на страха” да се дискредитирам – преподавател в университет, а „католичествуващ”.

М.А. Етимологията е безспорно любимата ти изследователска област, а тя предполага широка лингвистична култура, владеене на много езици, но и отлично познаване на диалектите на съответния език. Какво е днес отношението ти към диалектната реч? Ще си призная, че бях много впечатлена от някогашната ти позиция. Още помня как между другото, през лятото на 1966 г., като помощник-ръководител на кръжока по ономастика, ти доста поработи с нас, кръжочниците, а когато те почувствахме по-близък, те попитахме за малкия ти тогава син и се изненадахме, че не се боиш да го оставиш по-дълго на село и че ще проговори най-напред на диалект.

Л.С. Да, етимологията обичам, макар че тя се оказа от по-неплодородните почви – вземал съм думата за дискусия, по повод на неубедителна интерпретация, или за да обясня думи, оставени от колегите като „неясни”...

А диалектната реч е хубаво нещо. „Реч на мама и на татка”, по думите на поета, най-често в миналото е бил народният говор. Макар

че съотношението днес е по-различно, познаването на местен говор е богатство. Учителят трябва да внедрява книжовния език, но без да „измива от мозъка” на ученика народния говор. Не бива младият човек да се бои от една дума само защото я употребява баба му на село, докато майка му в града или други среди предпочитат друга дума или словосъчетание. Напр., с нищо *майка* или *майка ми* не е по-хубаво от простото *мама*, което, както ми се струва, се изоставя като народно. Като ученик в гимназията следвах заръките на директорката на края на всеки срок, според които не биваше у дома си да се „принизяваме” към селския говор. Още като студент обаче и особено по-късно, колкото по-рядко се връщах на село, толкова по-приятно ми е било да приказвам на родния си говор, особено с най-близките ми. Не бива да се воюва срещу народните говори. Книжовният език има още да черпи от тях, макар че това става все по-трудно. А за специалиста по българистика или славистика владеенето на диалект е огромен плюс. На мене родният ми говор много ми помага, при реконструкцията на думи със стб. *ѣ* или *ѣ*.

М.А. Аз лично като филолог съм ти много благодарна за онази реплика. До този момент по различни пътища и от различни учители ми беше внушавано, че диалектната реч е много непрестижна и трябва да я избягваме – нещо, което едва ли някой от моето поколение е успял наистина да приложи на практика.... Аз наистина и сега съм благодарна, че пазя поне своя роден говор, макар и още да не съм го изследвала, както от 30 години се каня. Това е и повод да те попитам какви изследователски задачи са ти останали недовършени?

Л.С. Между другото и монографията за родния ми говор (с речник с историко-etimологични пояснения); монографията за топонимията на Котленско; библиографията на българското словообразуване. Дано остане време и за *образуването на прилагателните от XVII–XVIII в.* Също така и *Българското словообразуване на фона на другите славянски езици* очаква своите автори, надявах се да бъда един от тях. Имах и амбицията за съставяне на речник на липсващите в българския език думи, които се реконструират по данни от други славянски езици. Но, засега, най-много ме ангажира работата над фамилените имена, която сме започнали заедно с Тебе, та вече се съмнявам в реализацията на някои по-стари планове.

М.А. Ти си безспорно най-големият и признат у нас и в чужбина български етимолог днес. Известно е, че си единственият извънстоличен

съавтор на томове от Български етимологичен речник. И студентите ми знаят колко много съвременни и древни езици трябва да знае човек, за да се занимава успешно с тази наука. Не е тайна, че чешката филология ти е отворила пътя към бързото усвояване на другите славянски езици; че първият ти западен език е френски, но след него следва самообучение по немски и английски, а с балканските езици също отдавна упорито се занимаваш. Впрочем, каква е историята на твоето доброволно изгнаничество на млад учител в турско село в Шуменския край? Наистина ли го избра, за да попаднеш в подходящата езикова среда и да го усвоиш по-бързо, както съм чувала от колеги да говорят.

Л.С. „Най-големият” е силно преувеличено! Може и да се нареждам сред по-известните етимолози, но някъде към края – след колегите от Секцията за етимология в Института за български език. Но е вярно, че етимологията най-много ме вълнува. Защо нещата наричаме така, а не иначе? Не е толкова интересно какво означава дадена дума, колкото – как, по какъв начин тя го означава, какъв е нейният словообразователно-семантичен строеж! Понякога задачата се свежда не до откриване на най-стария корен. Има думи, които, макар и славянски – по корен или основа и по суфикси – все пак не са български, а заемки от други славянски езици. Та, както за част от християнските по произход и разпространение имена, все още за такива думи има да се уточнява доколко те са наши... А по страниците на БЕР има и много „неясни” думи.

А в турско село се разпределих наистина по собствено желание – надявах се да понауча един език в естествена среда. И това, което научих, действително ми помага в работата над потеклото и устройството на много думи.

М.А. Впечатлявала съм се винаги от благоговението, с което говориш за свои преподаватели от университета. Кой от тях имат най-голямо влияние върху теб – пряко, като учители, или косвено – чрез творчеството си и личния си пример?

Л.С. Сред учените в България, пред чиито имена благоговеех от студентската скамейка, и които впоследствие започнах все по-добре да опознавам, като ги изучавах, бяха Владимир Георгиев и Иван Леков. Още десетина имена мога да спомена. Но безкрайно много дължа на Светомир Иванчев. Първата учебна година сериозно се разболях. И тогава почувствах бащинската му загриженост за съдбата ми. По мое време ни преподаваше чешки език. Често прибегваше

до сравнения със старобългарски език. Откриваше в моя милост някакви заложби. В много начинания ми е помагал. И по негова препоръка бях поканен за конкурса за асистент. Има и плеяда полски учени, при които съм школувал – и в прекия смисъл на думата: като лектор през 1970–1973 г. в Краков имах късмета да се закача за последния семинар на Йежи Курилович, ходех на лекциите по класически езици и литовски на Ян Сафаревич, по праславянски на Францишек Славски, в постоянни връзки съм с Йежи Русек и мн. др. Имам добри приятелски връзки и с чешки и словашки учени (Вл. Шаур, Я. Доруля) и др.

М.А. Каква атмосфера завари във ВПИ/ВТУ през пролетта на 1965 г.?
А в катедрата?

Л.С. Във ВПИ дойдох с огромно желание и много надежди. И заварих амбициозен и ентузиазизиран колектив. Колеги, чиито имена не знаех, още без звания, да не говорим за степени, но с проявени научноизследователски интереси, с публикации. Тъкмо се оформяха две отделни катедри – по литература и по езикознание. Сред езиковедите голямата фигура беше Иван Гълъбов, който идваше от БАН, при нас като доцент, жаден за аудитория, която му се отплащаше с огромен интерес. Вече течеше процедурата по хабилизацията на Н. Ковачев, първата на местен колега и отдавна заслужена. Всичките по-възрастни от мене и, естествено, бързащи да утвърждават себе си, а по този начин и новото висше училище, бъдещия Великотърновски университет!

М.А. Кой от бившите ти колеги ти оказаха най-благодарно влияние?

Л.С. От всеки имах на какво да се уча. Но в най-пряка връзка съм бил с Н. Ковачев. Макар 20 г. по-възрастен, той като с равен делеше работата по съставяне на програмите, подготвянето на изпитните билети и т.н. Насочи ме към топонимията от Котленско. Споделяше опита си, съмненията си, огорченията от канцеларщината. Беше внимателен, но и взискателен към студентите на изпита. Когато някой очевидно закъсваше, даваше му шанса да развие проблем от курсовата си работа по ономастика. И от него, и от редица други колеги чувствах подкрепа. Не бързах още да публикувам, а ме подтикваха към това. Щом представих за четене дисертацията си (1980), Ст. Георгиев, тогава ръководител на катедрата, незабавно задвижи процедурата за конкурс за доцент (имал е предвид, че нещата могат и да се забавят).

М.А. Има ли болки от този период, които остават в паметта?

Л.С. Може би, но от втората му половина. Да ги оставим за следващ юбилей, да попреминат!

М.А. Случайност ли беше първото ти заминаване на лекторат в Полша?

Л.С. И да, и не. Може би **не**, защото имах подкрепата на моите учители от СУ. А може и конкуренцията да не е била силна – лекторатът в Краков беше беден. Проф. К. Куев се радваше, че заминавам, но направо ми каза: „Кола няма да си купиш, но ще дишаш в научна атмосфера”. В катедрата се безпокояха за това, кой ще ме замести.

А може би, **да**? Самото излизане на моята кандидатура от ВПИ (и В. Търново) може да изглежда и „случайно”. А понеже трите години в Краков (1970–1973) са важен етап, много благодаря за въпроса. Това е повод да спомена някого, който ще ми е оказал решаваща подкрепа в това начинание, без и да съм подозирал. Тогава ректор беше проф. Георги Димов. А той, както по-късно разбрах, е от с. Покрован (Ивайловградско) – католическо–униатско (от 1862–1863 г.). Предполагам, че на най-високо местно равнище той е изразил становище, срещу което не е имало възражение. Въпреки „синдрома на страха” от симпатия към ... единоверец.

М.А. Заради стари приятели и колегиални връзки ли се върна отново там?

Л.С. Кандидатствах едновременно и за Екс-ан-Прованс. Оказа се, че късметът ми, за втори път е Полша, и пак Краков – като начало. Надявах се, че ще настанат промени – беше 1992 г. – и ще може да се живее нормално, да се пътува служебно. Не съм предполагал, че ще остана толкова дълго. Всъщност колебанието беше само 1 година – после нямаше връщане.

М.А. Сходни ли са впечатленията ти от образованието в университета у нас и в чужбина?

Л.С. За моя най-голяма изненада „промените” от 1989 г. не доведоха до очакваното по-високо равнище, а създадоха нови проблеми, не само нови предизвикателства. Твърде сходни в двете страни. У нас по-силно осезаеми.

М.А. Колко учебни дисциплини е преподавал проф. Селимски у нас и в чужбина?

Л.С. В България – само две: *Увод в езикознанието* и *Сравнителна граматика на славянските езици*. Доста време трябваше да мине, догде започна по-уверено да се изправям пред голямата аудитория. В Полша тя все е била по-малка, но все – с нови курсове. В Кра-

ков – изпратен като лектор, а приет като гост-професор – съм преподавал, между другото, *Увод в балканското езиковедство* и *Език и книжнина на българските католици* (на този курс идваха и проф. Й. Русек и проф. В. Витковски, един млад свещеник и една монахиня). В Катовице, освен езиковедска българистика, съм преподавал: *Индоевропейско езиковедство*, *Типология на славянските езици*, *Транслатология*, *Старобългарски език*, *Анализ на литературно произведение*, *Развойни тенденции на славянските езици*, *Култура на славянските народи* и др.

М.А. Не само аз, но и много мои колеги са смятали, че си роден преди всичко за изследовател. Не съжаляваш ли, че не си попаднал например в БАН?

Л.С. Едно от големите противоречия – вечен спътник. Като преподавател – все не ми стига времето – да напиша, да завърша нещо започнато (затварям се да чета и пиша, но си мисля за аудиторията). Завиждали сме на колегите от БАН – имат време за творчество. Но – без аудиторията? Проф. Ив. Дуриданов искаше да ме вземе в секцията за етимология дори като остана да живея във В. Търново. И добавяше: „Можеш и да си преподаваш”. Но можех ли да бъда сигурен, че ще ме оставят? Та аз съм на други права! А би ми липсвала аудиторията, както и – години наред – българската.

М.А. Надявам се отново да я имаш във ВТУ – има прекрасни перспективи за специализирани семинари по етимология на собствените имена (по програмата на Тезауруса) и за нови магистърски програми във Филологическия факултет, които са още в проект, но за които ще разчитаме на най-добрите си специалисти, измежду които безспорно си ти. Благодаря за споделеното от сърце! То ни помага да разберем по-добре философията и мъдростта на зрелия учен, който умее да отсява същественото от несъщественото, преходното от непреходното, и години след като е напуснал университета, в който се е утвърдил като специалист, продължава да подписва научната си продукция като негов редови член. Убедена съм, че твоята мисия на посланик на Великотърновския университет ще се увенчае с успех и ти, като избран от ономастичното общество на България през 2006 г. Председател на Експертния съвет за създаване на Национален електронен архив на българската топонимия (сб. *Състояние и проблеми на българската ономастика*, т. 9, В. Търново, 2009, с. 518) ще успееш да изградиш здравите основи на истинско научно сътрудничество между всички изследователски звена у нас, което в този момент е все още проблемно. И да съдействаш с авторитета и личните си контакти за създаване на по-тясно научно

сътрудничество между славянските и балкански ономасти, което е една от целите на Международната научна конференция „Славянска и балканска ономастика”, организирана от Великотърновския университет и посветена на юбилея ти.

Пожелавам ти крепко здраве и много активно творческо дълголетие, за да разгърнеш напълно научния си потенциал, да осъществиш своите и нашите общи научни идеи, да завършиш и видиш отпечатани не само започнатите изследвания, но и още много подобни, за които все още зреят идеи! Пожелавам ти и лично щастие и благополучие, защото без него нищо друго не би било пълноценно!

Мария Ангелова-Атанасова